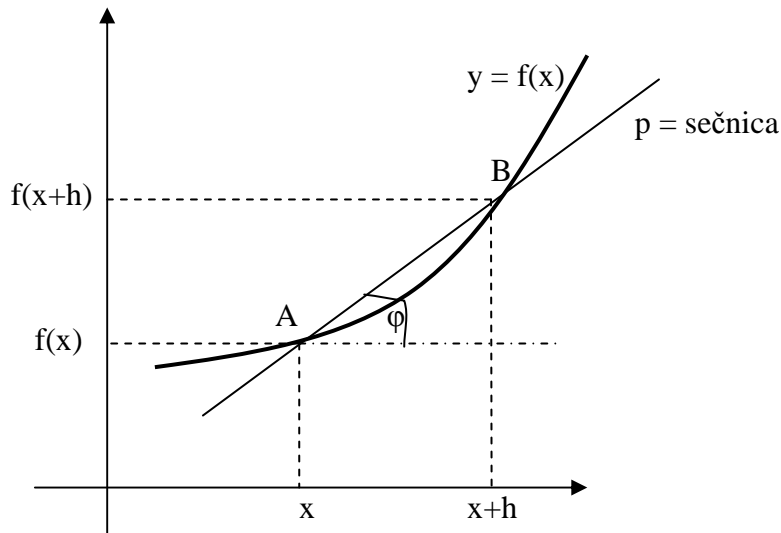

MO 20: DERIVÁCIA FUNKCIE

MO 20:

DERIVÁCIA FUNKCIE**Derivácia funkcie**

- je smernica dotyčnice ku funkcii v danom bode

A [x; f(x)]

B [x+h; f(x+h)]

$$h \in \mathbb{R}^+$$

sečnica:

$$y - y_0 = k \cdot (x - x_0)$$

$$f(x+h) - f(x) = k \cdot [(x+h) - x]$$

$$k = \frac{f(x+h) - f(x)}{(x+h) - x} = \frac{f(x+h) - f(x)}{h}$$

- ak B postupne presúvame až splynie s A (h postupne zmenšujeme) → limita → zo sečnice sa stane dotyčnica

$$f'(x) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x+h) - f(x)}{h}$$

$$f'(x) = \operatorname{tg} \varphi$$

- nie vždy však limita, ktorá deriváciu definuje, existuje a je konečná, čiže nie každá funkcia má v každom bode deriváciu
- hovoríme, že funkcia f je v bode x **diferencovateľná**, ak v tomto bode derivácia existuje; funkcia je diferencovateľná na intervale I , ak je diferencovateľná v každom bode tohto intervalu
- funkcia nemá deriváciu v mieste, kde nie je spojitá

MO 20: DERIVÁCIA FUNKCIE

- spojitosť funkcie existenciu derivácie nezaručuje $\rightarrow$ funkcia môže mať v danom bode zvislú dotyčnicu (čo by zodpovedalo nekonečnej derivácii, čo je nezmysel), prípadne v danom bode nemusí mať dotyčnicu vôbec (v mieste, kde má graf funkcie „špičku“, napr. absolútna hodnota x nemá v bode nula deriváciu). Existujú dokonca funkcie, ktoré sú spojité v každom bode, ale nemajú v žiadnom bode deriváciu (napr. Weierstrassova funkcia)
- Ak je daná funkcia diferencovateľná na nejakom intervale, môžeme na tomto intervale definovať funkciu, ktorá je v každom bode tohto intervalu rovná príslušnej derivácii. Takáto funkcia sa potom označuje prosto ako *derivácia funkcie* f .
- Deriváciou diferencovateľnej funkcie je teda opäť funkcia, ktorá však niekedy môže byť tiež diferencovateľná. Deriváciu derivácie funkcie nazývame **druhá derivácia**, deriváciu druhej derivácie **tretia derivácia** atď. Tieto derivácie vyšších rádov sa zvyčajne značia $f''(x), f'''(x)$, pre ešte vyššie rády skôr $f^{(3)}(x), f^{(4)}(x)$ atď

Derivácie niektorých elementárnych funkcií	
Funkcia	Derivácia
$f(x) = a$ (a je konštanta)	$f'(x) = 0$
$f(x) = x^a$ (a je konštanta, $a \neq 0$)	$f'(x) = a \cdot x^{a-1}$
$f(x) = a^x$ (a je konštanta, $a > 0, a \neq 1$)	$f'(x) = a^x \ln a$
$f(x) = \ln x$	$f'(x) = \frac{1}{x}$
$f(x) = \log_a x$ (a je konštanta, $a > 0, a \neq 1$)	$f'(x) = \frac{1}{x \cdot \ln a}$
$f(x) = \sin x$	$f'(x) = \cos x$
$f(x) = \cos x$	$f'(x) = -\sin x$
$f(x) = \operatorname{tg} x$	$f'(x) = \frac{1}{\cos^2 x}$
$f(x) = \operatorname{cotg} x$	$f'(x) = -\frac{1}{\sin^2 x}$
$f(x) = \arcsin x$	$f'(x) = \frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$
$f(x) = \arccos x$	$f'(x) = -\frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$
$f(x) = \operatorname{arctg} x$	$f'(x) = \frac{1}{1+x^2}$
$f(x) = \operatorname{arccotg} x$	$f'(x) = -\frac{1}{1+x^2}$

MO 20: DERIVÁCIA FUNKCIE**Pravidlá derivovania:**

- súčet:
 $[f(x) + g(x)]' = f'(x) + g'(x)$
- rozdiel:
 $[f(x) - g(x)]' = f'(x) - g'(x)$
- súčin:
 $[f(x) \cdot g(x)]' = f'(x) \cdot g(x) + f(x) \cdot g'(x)$
- podiel:
 $\left[\frac{f(x)}{g(x)} \right]' = \frac{f'(x) \cdot g(x) - f(x) \cdot g'(x)}{g^2(x)}$
- derivácia zloženej funkcie:
 $[f(g(x))] = f'(g(x)) \cdot g'(x)$

Lokálne extrém:

Ak má daná diferencovateľná funkcia nejaký lokálny extrém (lokálne maximum či minimum), je zrejmé, že jej dotyčnica v tomto bode musí byť vodorovná, čiže derivácia tejto funkcie musí byť v tomto bode nulová.

Prvú deriváciu položíme rovnú nule $\rightarrow$ korene = kandidáty na lokálne extrém

$\rightarrow$ dosadíme do $f''(x)$:

- V bodoch, kde je prvá derivácia nulová a druhá derivácia je kladná, sa nachádza *lokálne minimum*.
- V bodoch, kde je prvá derivácia nulová a druhá derivácia je záporná, sa nachádza *lokálne maximum*.
- V bodoch, kde je tak prvá, ako aj druhá derivácia nulová, sa nachádza tzv. *stacionárny bod*, ktorý môže a nemusí byť extrémom.

Analýza správania funkcie :

- V bodoch, kde je prvá derivácia kladná, je funkcia rastúca.
- V bodoch, kde je prvá derivácia záporná, je funkcia klesajúca.
- V bodoch, kde je druhá derivácia kladná, je funkcia konvexná.
- V bodoch, kde je druhá derivácia záporná, je funkcia konkávna.
- V bodoch, kde je druhá derivácia nulová, sa môžu vyskytovať inflexné body.

(Bod, v ktorom sa funkcia mení z konvexnej na konkávnu alebo naopak, voláme inflexný bod.)

pomôcka na zapamätanie: konkávna funkcia – „do konkávnej kávu nenalejš“